

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційну роботу
Бичкова Сергія Васильовича
на тему:

«Механізми публічного антикризового управління розвитком територій»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 - Публічне управління та адміністрування

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження. Сучасний етап розвитку України характеризується підвищеним рівнем кризових викликів, що охоплюють соціально-економічну, безпекову, інституційну сфери. Повномасштабна збройна агресія, руйнування критичної інфраструктури, масові внутрішні міграційні переміщення, фінансові та енергетичні шоки суттєво ускладнили функціонування територіальних громад і загострили проблему забезпечення їх стійкості та керованості.

В умовах воєнного та поствоєнного періодів саме публічне антикризове управління розвитком територій набуває визначального значення як інструмент збереження життєдіяльності громад, забезпечення безперервності публічних послуг та формування передумов для посткризового відновлення. Водночас вітчизняна практика засвідчує фрагментарність механізмів антикризового управління, недостатню узгодженість дій суб'єктів публічної влади різних рівнів, а також дефіцит інструментів інституційного навчання та оцінювання ефективності антикризових заходів. Актуальність дослідження теоретико-методологічних засад формування механізмів публічного антикризового управління розвитком територій обумовлюється необхідністю розробки фундаментального теоретичного базису для розуміння природи кризових явищ, удосконалення методології їх оцінки та прогнозування, формування ефективного та дієвого інструментарію з урахуванням міжнародного досвіду та специфіки територіального розвитку в умовах глобальних викликів та суспільно-економічних трансформацій. З огляду на зазначене, тема дисертаційної роботи Бичкова С.В. є актуальною, науково та практично значущою, такою, що відповідає сучасним потребам розвитку теорії та практики публічного управління в Україні.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної теми кафедри менеджменту та адміністрування Національного університету «Чернігівська політехніка» «Механізми державного управління регіональним розвитком в умовах

переформатування владних відносин» (номер державної реєстрації 0120U105292). У межах зазначеної теми здобувачем розроблено теоретико-методичні засади формування механізмів публічного антикризового управління розвитком територій, обґрунтовано системну модель відповідного механізму та запропоновано методику оцінки його ефективності, що підтверджує логічний і змістовний зв'язок дисертації з плановими науковими дослідженнями.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, її логікою побудови, а також опублікованими науковими працями здобувача дає підстави стверджувати, що сформульовані у дослідженні теоретичні положення, аналітичні висновки та практичні рекомендації характеризуються належним рівнем наукової обґрунтованості, внутрішньої узгодженості та достовірності. Загалом висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі, логічно поєднані із проведеним теоретичним й емпіричним аналізом, є внутрішньо несуперечливими та обґрунтованими. Дисертант демонструє системний підхід до вирішення поставлених наукових завдань, що проявляється у чіткому взаємозв'язку між метою дослідження, його завданнями, методологічним інструментарієм та отриманими результатами.

У процесі дослідження автором послідовно та коректно застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, адекватних предмету та об'єкту дослідження. Зокрема, системний та інституційний підходи використано для побудови теоретичного конструкта механізму публічного антикризового управління розвитком територій; структурно-функціональний аналіз - для виокремлення його підсистем і функціональних блоків; економіко-статистичні методи, індексний підхід і методи нормування - для оцінювання регіональних диспропорцій, рівня стійкості територій та ефективності реалізації антикризових заходів. Елементи моделювання застосовано при розробці системної моделі механізму публічного антикризового управління, а експертно-аналітичні методи при формулюванні стратегічних висновків і практичних рекомендацій.

Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням репрезентативної інформаційної бази, що охоплює офіційні статистичні дані органів державної влади, чинні нормативно-правові акти України, аналітичні матеріали та звіти міжнародних організацій, а також результати власних розрахунків і узагальнень автора. Важливим підтвердженням обґрунтованості наукових положень є їх апробація на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також відображення основних результатів дослідження у фахових наукових

публікаціях, що засвідчує належний рівень наукової верифікації отриманих висновків.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Дисертаційна робота має чітку логічну структуру, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи, наявність таблиць, рисунків і додатків відповідають встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Зміст розділів логічно пов'язаний із поставленою метою та завданнями дослідження.

Перший розділ присвячений теоретико-методологічним засадам публічного антикризового управління. Звертає на себе увагу підхід автора, що полягає у поглибленому концептуальному осмисленні антикризового управління як безперервного циклу превенції, реагування, відновлення та інституційного навчання. У межах розділу сформовано науково-методичні засади дослідження механізмів, що інтегрують системний, інституційний, сітьовий та резильєнтнісний підходи та задають логіку подальшого аналізу.

Другий розділ присвячений аналізу регіонального виміру та чинних механізмів. У роботі запропоновано типологію регіонів за рівнем резильєнтності та результативності антикризових заходів, що є важливим елементом наукової новизни другого розділу. Автором здійснено поглиблений аналіз ключових антикризових програм і механізмів, запроваджених у період повномасштабної війни.

Третій розділ полягає в розробці прикладних інструментів підвищення ефективності антикризового управління розвитком територій. Здобувачем обґрунтовано стратегічні напрями формування та розвитку механізмів публічного антикризового управління з урахуванням завдань повоєнної відбудови, європейського курсу та необхідності посилення резильєнтності громад. У межах цього ж розділу розроблено методику оцінки ефективності механізмів публічного антикризового управління розвитком територій, що ґрунтується на системі індикаторів, структурованих за такими п'ятьма блоками, як інституційно-нормативний, ресурсний, інструментально-управлінський, результативний і резильєнтнісний.

Текст дисертації викладено грамотною, логічно побудованою науковою мовою. Стиль подання результатів теоретичних і прикладних досліджень, нових наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечує належне сприйняття і практичне використання отриманих результатів.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна та висновки дисертаційної роботи сформульовані чітко й аргументовано, ґрунтуються на логічному та послідовному викладі матеріалу. Так, автором удосконалено науково-методичні засади дослідження механізмів публічного антикризового управління розвитком територій шляхом інтеграції системного, інституційного, сітьового та резильєнтнісного підходів, а також системну модель механізму публічного антикризового управління розвитком територій на основі інтеграції стратегічного планування, гнучкої організаційної архітектури, багатоканального ресурсного забезпечення та цифрових інструментів підтримки управлінських рішень. Також серед положень наукової новизни слід відзначити методику оцінки ефективності механізмів публічного антикризового управління розвитком територій на основі формування інтегрального показника, що охоплює інституційно-нормативний, ресурсний, управлінський, результативний і резильєнтнісний блоки.

Актуальними є теоретичні аспекти формування механізмів публічного антикризового управління, а саме подальший розвиток категоріально-понятійного апарату публічного управління в частині уточнення змісту механізмів публічного антикризового управління розвитком територій; теоретичного конструкту механізму публічного антикризового управління як відкритої динамічної системи взаємопов'язаних функціональних підсистем. Заслужують на увагу удосконалені підходи до емпіричної оцінки ефективності антикризових механізмів через типологізацію регіонів за рівнем стійкості та результативності антикризових заходів.

Отримані автором результати характеризуються науковою обґрунтованістю, внутрішньою узгодженістю та практичною спрямованістю, що підтверджує їх значущість для розвитку науки публічного управління та можливість використання у практичній діяльності органів влади.

Практичне значення дисертаційної роботи полягає у можливості використання отриманих результатів у діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування та військових адміністрацій при розробленні стратегій регіонального розвитку, програм повоєнної відбудови та систем моніторингу резильєнтності територій. Результати дослідження апробовані та впроваджені у практику діяльності Бучанської (довідка № 121-209/4918 від 12.12.2023) та Менської (довідка № 04-20/2093 від 05.11.2024) міських територіальних громад і Верховної Ради України як аналітичну базу для підготовки пропозицій щодо посилення стійкості територіального розвитку, удосконалення кризового управління та фінансової підтримки громад (довідка № 110д9/13-2025/150776 від 30.06.2025), а

також використані в освітньому процесі Національного університету «Чернігівська політехніка», (довідка № 202/08-3039/ВС від 11.12.2025 р.)

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях. Основні наукові результати дисертаційного дослідження належним чином відображені в опублікованих працях здобувача. За темою дисертації опубліковано 10 наукових праць, зокрема 3 статті у наукових фахових виданнях України; 1 стаття в іноземному науковому фаховому виданні за спеціальністю дисертаційної роботи; 1 стаття в періодичному фаховому виданні, яке включене до наукометричної бази WoS; 5 публікацій у збірниках тез міжнародних науково-практичних конференцій. Опубліковані роботи повністю кореспондують зі змістом дисертації, відображають її ключові положення, наукові результати та висновки, а також забезпечують належну апробацію отриманих результатів.

Кількість та характер публікацій, їх тематична спрямованість і рівень видань відповідають вимогам пунктів 8 та 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 19 травня 2023 р. № 502), зокрема в частині повноти висвітлення результатів дослідження, їх відповідності змісту дисертаційної роботи та апробації основних положень.

Дотримання норм академічної доброчесності. Аналіз поданих матеріалів дисертаційної роботи, а також опублікованих наукових праць здобувача дає підстави стверджувати, що у процесі виконання дослідження дотримано норм і принципів академічної доброчесності. Порушень вимог законодавства України у сфері авторського права, а також фактів академічного плагіату не виявлено. У дисертаційній роботі коректно оформлено посилання на використані джерела, які повністю відповідають списку використаних джерел, що свідчить про належний рівень академічної культури здобувача та самостійний характер виконаного наукового дослідження.

Зауваження та дискусійні положення. Позитивно оцінюючи загальний науковий рівень дисертаційної роботи, її логічну побудову та актуальність отриманих результатів, доцільно водночас звернути увагу на окремі зауваження та дискусійні положення, які мають рекомендаційний характер і можуть бути враховані здобувачем у подальших наукових дослідженнях.

1. У першому розділі дисертації автором використано широкий спектр методологічних підходів і методів дослідження, що свідчить про комплексність наукового аналізу. Водночас доцільним було б більш чітко структурувати методологічний апарат у вигляді окремого підпункту з узагальненням логіки поєднання системного, інституційного, структурно-функціонального та інших підходів. Таке узагальнення дозволило б посилити методологічну прозорість дослідження та чіткіше продемонструвати відповідність обраного інструментарію поставленим завданням.

2. Дисертація містить значну кількість схем, рисунків і таблиць, які покращують сприйняття матеріалу та дозволяють візуалізувати авторські підходи до формування механізмів антикризового публічного управління розвитком територій. Разом із тим, окремі графічні матеріали мають дещо узагальнений характер і дублюють текстові положення роботи без суттєвого розширення аналітичної складової дослідження.

3. Запропонована в дисертаційній роботі системна модель механізму публічного антикризового управління розвитком територій є методично виваженою та концептуально цілісною (с.133-139, рис.3.3). Разом з тим її прикладна цінність могла б бути додатково підсилена шляхом ілюстрації можливостей практичної імплементації на рівні конкретних територіальних громад, зокрема з урахуванням відмінностей між громадами різного типу та рівня соціально-економічної спроможності.

4. Розроблена методика оцінки ефективності механізмів публічного антикризового управління (рис.3.4) характеризується комплексним підходом і значним аналітичним потенціалом. Водночас вона потребує подальшої апробації в умовах повоєнного відновлення територій, коли змінюються інституційні, фінансові та соціально-економічні параметри розвитку. Проведення таких досліджень у майбутньому дозволило б уточнити окремі показники та підвищити адаптивність методики до довгострокових трансформацій.

5. У роботі основну увагу зосереджено на інституційних і організаційних аспектах антикризового управління, тоді як доцільним могло б бути більш детальне розкриття механізмів координації між різними рівнями публічної влади в умовах кризових ситуацій. Зокрема, поглиблений аналіз вертикальних і горизонтальних управлінських взаємодій сприяв би більш повному висвітленню особливостей багаторівневої системи публічного антикризового управління розвитком територій.

Зазначені зауваження та дискусійні положення мають рекомендаційний характер, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи та не впливають на її наукову й практичну значущість.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Бичкова Сергія Васильовича є завершеним, самостійним, науково обґрунтованим дослідженням, виконаним на актуальну тему, містить елементи наукової новизни та має теоретичне і практичне значення. Зміст, структура, обсяг та оформлення дисертаційної роботи відповідають вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами та доповненнями від 19 травня 2023 року № 502) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами та доповненнями від 19 травня 2023 року № 502).

Зазначене дозволяє зробити висновок, що Бичков Сергій Васильович, автор дисертації на тему: «Механізми публічного антикризового управління розвитком територій», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент:

професор кафедри менеджменту
та адміністрування
НУ «Чернігівська політехніка»,
д.е.н., професор

І.А. Косач